

TẤN (thần) VĂN

NỢ' NẦN

EDUARDO KINGMAN

CAO VỊ KHANH

Chui ra khỏi bụng mẹ là ôi thôi nợ đâu mà nợ như Chúa Chỗm. Thiệt tình cũng chẳng rõ ông Chúa Chỗm nợ nần ra sao mà đời trước tới đời sau, ai cũng biết, cũng rêu rao, cũng xô xiên... Mà hồng biết ông chúa đó rồi có thanh toán được chút nào món nợ... như-chúa-chỗm đó không, chớ nhìn ra thiên hạ bốn phương-kể cả kẻ đang muốn.... trần tình này chẳng những nợ nần ngập đầu mà còn gần như là chuyên môn... giựt nợ. Từng đoạn đời là từng lần vay mà không trả. Rồi có khi có trả mà thiếu đủ cũng chẳng biết ra sao. Ý là chưa nói đến chuyện lời lỗ

của chủ nợ. Vậy mà cứ dang thân đi mượn nợ gần như không biết... mắc cỡ là cái chi. Hết nói.

Lại nữa, nợ tiền nợ bạc xanh xít đít đuôi gì vậy mà dễ tính. Còn cái thứ nợ dẫu chưa bao giờ được tính phân lời, dẫu chủ nợ chưa bao giờ xắn quần xắn áo tru tréo rủa xả đòi cho bằng được... vậy mà làm như dẫu cho có muốn trả hoài trả hủy mà rồi sao thấy nợ vẫn còn... nợ. Kỳ thiệt.

Có khi nào rảnh rỗi, ngồi buồn, mà đừng có bày đặt bắt chước Thúy Kiều-buồn-trông-cửa-bể-chiều-hôm chi cho nó mỗi mòn con mắt, nhìn ngay cái chỗ gần xít, khít rịt với mình nè, nói văn hoa chút theo kiểu ông TCS là nhìn-lại-đời-mình-đời-đã-xanh-rêu đó, coi có phải ! Ngay cái lúc mới mang-tiếng-khóc-bưng-đầu-mà-ra, nợ nần đã lút đầu lút cổ. Phải không. Làm chi mà để má, má, má, má, má, má, u, bầm, mưng, mom... đeo cái bầu tròn vo trước bụng, phá vỡ hết mọi đường cong mỹ thuật của phái đẹp, rồi lại nặng nề đêm ngày ịch tới lui mắt cả vẻ thướt tha của phái nữ, đôi khi còn ụa mưa tới mặt xanh mặt vàng... Phải chi cục nhọc vậy sau 9 tháng 10 ngày rồi vọt ra cục vàng cục ngọc gì cho cam. Đàng này, chui ra đổ hỗn huyết nhót lòng thông thấy mà phát gớm. Lắm khi còn bị phán cho một tiếng gọi nghe ra cũng chẳng ngọt ngào gì cho lắm: cục nợ. Mà thiệt, gọi vậy cũng đáng. Chớ nghĩ lại coi, khi không rồi những bậc thuyền quyền vốn mỏng mảnh như tờ như lụa mà thiên hạ cứ xưng tụng là liễu yếu đào tơ đó lại đau đớn tới nỗi vắn vẹo rên rỉ như bị khảo tra từng xẻo gì đâu á. Nội cái thành ngữ banh-da-xẻ-thịt đủ cực tả cảnh lâm bồn vừa vinh quang vừa rùng rợn hết nói. Nghĩ lại mà thấy thương ơ là thương thân phận nữ nhi, dẫu khi muốn khi... lỡ, mà hể được lên chức cái là trần ai lai khổ. Rõ ràng là bất công quá mạng. Trai nam nhi muốn làm cha sao dễ ợt. Có khi lại còn được đưa lên tới tận cõi thiên thai. Còn làm mẹ, thì ôi thôi, dẫu có lỡ đại nghe lời rù quên mà theo tới cõi đào nguyên rồi sau đó đường về trần thế ôi sao mà... đoạn trường quá đổi.

Nghĩ vậy rồi đừng không mà phát hoảng ! Từ khi là cục nợ, sau suốt mấy chục năm trời, theo luật tự nhiên nợ hẩn là mỗi ngày mỗi lớn, tới nay chắc hẳn đã là cả ôm, cả đống, cả khối, cả núi nợ... không chừng. Vậy mà suốt mấy chục năm trời rông rã đeo đẳng mà chẳng chút áy náy, mà vẫn nghênh ngang (có lúc cũng thì thụt) đi lại giữa đời sao tự đừng thấy lòng cảm thán quá đổi !!!

Thiệt vậy, từ cái ngày gọi là lọt-lòng-mẹ, dần mấy tác thân mềm nhũn vào đời kể ra cũng lắm nỗi nhiều khê cho cả ba bên bốn phía. Từ ằm bông, rồi bò lét, rồi đứng chựng, rồi lẫm đẫm hai ba bước cho tới khi chạy nhẩy lưng tưng... cho đến khi gọi là lớn đại, đi đứng vững vàng... Từ chuyện bú móm đến chuyện rửa ráy... đã có bao nhiêu lần tay đỡ tay bông, bao nhiêu lần tay diu tay dất, vỗ về, răn dạy... chưa kể những lúc ằm đầu sổ mũi... cho đến khi gọi là trưởng thành, đi đứng vững vàng... biết bao nhiêu là công lao mà người xưa gọi là dưỡng dục. Công cha vô cùng thì nghĩa mẹ cũng vô biên. Cũng chẳng phải có ý so bì nhưng dẫu sao cũng phải nhìn nhận là những việc lắt nhắt, hay gọi là lật vật như thay tả, tắm rửa, tay vừa bóp nức tay vừa đưa vống ầu ơ... ít khi được “ thống kê ” chính thức... nên dễ bị bỏ vào xó lảng quên trong cái đầu vốn rối mù của thế nhân. Người ta có thói quen hay nhớ cái gì to, lớn, rõ ràng, rồn rảng... Còn ba

cái chuyện rủ rỉ rù rì... gọi là “dỗ em” rất dễ chìm lĩm trong cái biển động ì xèo của cõi nhân sinh.

Thử nghĩ coi một cục đất sét nếu không có người nhồi, nắn... từng chút một thì làm sao thành hình cái tô tròn vo hay cái chén tròn trịa để đem đi hâm cho cứng cáp... Nhưng rồi người ta thường hay tẩm tặc khen lớp men láng lẩy hay mấy nét vẽ sơn thủy hữu tình. Ít kẻ thấy ra hai bàn tay dính đầy bùn đất...

Tình mẹ nuôi con như hai bàn tay dính đầy bùn đất đó...

Nghĩ vậy rồi quay sang người bên cạnh. Đã có ông nhà văn nào đó ở bên tây có lần phát ngôn ngon ơ : Tội lỗi (hay hạnh phúc hay đau khổ) chỉ có khi có đôi có cặp. Mà thiệt, một người thì có làm ra trò trống gì được. Sát bên cạnh người đàn bà cơ cực đủ thứ đó là người cha- tùy theo “vùng miền” mà đổi lại gọi là ba hay cậu hay thầy hay tía... cũng sừng sững có dẫu không cao như ngọn Thái Sơn kiêu Tào nhưng cũng không thấp hơn dãy Trường Sơn kiêu ta khi dang thân mình che chắn, chống đỡ, răn đe, uốn nắn... nuôi dưỡng đứa con suốt từ tuổi non xèo cho tới khi chín tới...

Còn nhớ chẳng, những bữa mưa ngày nắng, trần vai gánh nặng ngoài trời hay còng lưng trong xưởng thợ, mặt mũi tay chân lấm lem hay cặm cụi trong phòng ốc... Gì thì gì cũng để đầu tháng đem đồng lương về mua sữa, đong gạo, thuốc men, mua tẩm áo mới tựu trường, sắm chiếc xe đạp ba bánh con con... Hơn nữa, đôi khi còn là tấm gương cho đứa trẻ soi mình.

Nói chung, cả cha cả mẹ, cả ba cả má, thầy mợ... những bậc sinh thành ra ta đó, đã một đời tranh sống để nuôi dưỡng ta lớn lên, ngày hai bữa cơm canh, còn dạy dỗ ta tình huynh đệ nghĩa bằng hữu, kính trên nhường dưới, gần gũi xóm giềng, yêu thương đồng loại, tránh cái xấu chuộng cái tốt, gìn giữ đạo làm người... Những bậc sinh thành đó, thức khuya dậy sớm trong bao năm trời để theo ta từng bước, dẫn dắt ta hướng đúng chính đạo để chờ ngày ta dong ruổi... Những bậc làm cha làm mẹ đó, đã còng lưng trải cho ta con đường sáng rõ, hy vọng chờ ta, một ngày dẫn bước...

Tính ra, từ sơ sinh tới trưởng thành có đứa con nào không vay mượn của mẹ cha thời gian, sức lực, tinh thần... Những nợ nần đó nếu đem đổi ra đô-la Mỹ chắc cũng đếm không xuể, còn nói tới tiền Hồ Chí Minh thì ôi thôi biết là bao nhiêu triệu triệu tỷ tỷ... hồng chừng xây không biết bao nhiêu cái lăng mộ Ba Đình mà cũng còn dư nữa là.

Những công lao đó nếu không là nợ nần ta đã vay thì là gì ?

Là gì ?

Mà rồi có trả cái món vay mượn đó không. Nếu không trả được sòng phẳng thì rõ ràng là... giựt nợ, phải không ?

Cùng lúc đó, vừa lên năm sáu tuổi cha mẹ đã đưa ta đến trường lớp, gởi gắm cho thầy cô. Những ông thầy bà cô luống tuổi, thân xác teo tóp mà lại cứng cáp như những nhánh tre già, kính lão trạch đùa xuống sóng mũi, đôi khi cây roi mây tựa xơ nhíp nhíp giữa mấy ngón tay khắng khiu, đã tập cho ta đánh vần từng chữ cái, đã cầm mấy ngón tay ta tập đồ những nét chữ cong cong, tập cho ta học thuộc lòng những bài thơ chữ nghĩa nồng nã tình người tình nước... Lớn lên chút nữa, lại lớp thầy cô khác, có khi trẻ tuổi hơn nhưng cũng không kém tận tâm đã mở cửa một vòm trời mới, cao vợi vợi dính đầy những tinh tú sáng ngời của kiến thức nhân loại. Từ văn chương của tình tự dân tộc đến khám phá khoa

học của thế giới, không nhiều thì ít, những vị thầy cô lúc đời ta đang độ hàm tiếu đang chuyển mình qua tuổi mãn khai, đã sấm sửa hành trang và mở lối cho ta phóng mình vào cõi đời bao la đến trăm mặt.

Bao nhiêu là chữ nghĩa, bao nhiêu là thơ văn đầy ắp hồn tính dân tộc, bao nhiêu là kiến thức khoa học dù có sơ khai vẫn là căn bản để vững chân bước vào đời.

Mười mấy năm vô ra trường ốc, ai không mơ có ngày đền đáp lại công ơn giảng dạy đó, đem mớ kiến thức đã vay mượn trước trả lại cho lớp trẻ đi sau. Ai không nghĩ có ngày đền đáp lại tâm sức của thầy cô bằng cách truyền thụ lại hết lòng cho những thế hệ tới sau để cùng phục vụ đất nước đã hết mực cưu mang.

Những công lao đó nếu không là nợ nần ta đã vay thì là gì ?

Là gì ?

Mà rồi có trả cái món vay mượn đó không. Nếu không trả được sòng phẳng thì rõ ràng là... giựt nợ, phải không ?

Vậy đó, làm sao tính ra cho hết, những món nợ trần ai đã vay đã mượn. Dẫu không có giao kèo cũng chẳng có hạn kỳ, những món nợ vay mượn hết sức hồn nhiên đó vẫn là những món nợ, còn đeo đẳng đâu đó, để những khuya hôm mất ngủ, để những sớm mai thức dậy, chột lòng sao áy náy, thoáng chút băn khoăn. Thêm chút gì ray rứt...

Nghĩ cho cùng, phải đâu mánh mun chụp giựt gì cho cam. Từ buổi đầu, dẫu không có thề nguyện, vẫn in lòng đền trả...

Sực cái...

Đại nạn bất kỳ...

Thế nước tới hồi mạt vận. Mọi thứ thay đổi lộn tung phèo. Chính trị, kinh tế... kể cả luân thường đạo lý vốn đã ngàn đời ăn liền trong mạch máu... một sớm một chiều đổi trắng thành đen. Cái “dữ” lên ngôi. Dẫu đời xưa hay nói “hùm dữ không ăn thịt con” nhưng lần này thì kẻ chiến thắng đem làm thịt thiệt cái đám lơ-tơ-mơ ở phía Nam, vốn mù mờ như bầy thiêu thân thấy bóng sáng. Vậy rồi, đường cùng, cả bọn kéo nhau trốn đi. Người phước đức vớt vát được thêm cha già mẹ yếu. Còn cái đám lo thân riêng còn trật vuột nói gì với tới được thân thích ngay cả cha mẹ mình. May mắn giàn trời mới nhét được cái thân mình lên ghe có giang đi vượt biển. Vậy rồi...

-Trích truyện ngắn RAU RẮM Ở LẠI -

Khuya đó ông bà nội đốt đuốc đưa cha con mình ra bờ sông chờ đò lên tỉnh.(-để đi ké một chuyến ghe vượt biên, chín ngày sau) Nước lớn mênh mông chảy lênh láng sát mé bờ. Gió như bầy thú sút chuồng rượt đuổi nhau chạy giỡn ngoài vàm trống. Ba đứng giữa quần kín con trong chiếc khăn lông ôm sát vào lòng. Ông bà nội đứng hai bên chắn gió, dáng bà nội xiêu xiêu như tàu lá mỏng. Con chó Lu già sụm cũng lẫn quần chạy theo chân rồi nằm ngóc mỏ bên chân nội. Ngọn đuốc cháy lập lòe, chấp chờn mấy cái bóng im im. Đêm chưa muốn sáng thấp thỏm chờ mấy vì sao đến muộn. Rồi đò tới. Ông bà nội ôm hôn ba và con lần chót. Ba quay mình bước xuống đò ngoài nhìn thấy bờ bãi lạnh tanh. Hình bóng nội lung linh như có như không. Đò quay mũi. Ngọn đuốc sắp rụi hắt đóm lửa cuối bùng lên đủ cho ba nhìn thấy hai khuôn mặt thân yêu lần nữa. Mặt bà nội ướt đầm như sương. Mặt ông nội hun hút hần sâu như khắc. Ba còn thấy kịp nữa con hình như chân bà nội khịu xuống tay ông nội dang ra đỡ rồi đuốc tắt ngấm, đò chạy xa thêm, bóng tối trùm lên mù mịt. Đò chạy xa thêm. Ba mắt nội và mắt cả quê hương từ lúc đó.-

Và từ đó, bật tâm !

Năm bảy năm sau, cha mẹ qua đời, chẳng về đội được chiếc khăn tang !

Có phải là giựt nợ không ?

Xứ người, đòi đòi thêm lần nữa. Mớ chữ nghĩa đã thu tóm được từ tiền nhân, đã cày cục mài dũa thêm cho sáng ngời ý vị, đã chăm bẵm sẽ đem truyền đạt cho lớp đời sau để vừa trả món nợ đã vay vừa nối tiếp công lao của người đi trước. Nối tiếp việc truyền tụng để rõ ràng thêm hồn tính dân tộc, để siết chặt hơn nữa mối ràng buộc tình nghĩa đồng bào... bỗng chốc hóa ra vô nghĩa, vô ích, vô dụng. Xứ người, mớ ca dao tục ngữ, lớp văn chương nền nếp, tư tưởng tam-giáo-đồng-nguyên... đã được kết tạo và lưu truyền bằng máu huyết của cha ông rồi cũng đành xếp xó. Thay vào đó mớ chữ tây chữ u uốn éo tới méo miệng, dính ốc bù lon kèm búa múa loạn tới chai tay... Nghĩ cho cùng, kiếm ăn bằng cách nào thì cũng là để... no bụng. Mà điều lắm khi nghĩ tới công lao của bao nhiêu người đi trước đã dày công truyền tụng, riêng mình đã tâm niệm nối bước đành đem bỏ xó, lắm khi cũng không khỏi ngậm ngùi.

Nói ngậm ngùi là cho ra về... văn chương thi phú !

Chớ đứng ra phải nói là mắc cỡ. Ai đòi ngay khi đất nước bị giặc phá tan hoang, bạn bày đồng lúa, kẻ thì súng dài súng ngắn lợi rùng ngủ bụi, xả thân che chắn cho yên lành trường ốc, kẻ thì vùi thân khi chưa tới tuổi đôi mươi cốt giữ cho yên lành ngày tháng tới lui làm bạn bày vớ chữ nghĩa. Vậy rồi, trèo lên bục giảng học trò chưa kịp nhắm mắt, thoát cái đã gục mặt bỏ đi, bỏ lại hết bao nhiêu ân nghĩa đã nhận từ những kho trí tuệ uyên bác cũng như từ mạng sống của lớp lớp trai trẻ đồng thời.

Và từ đó, biệt dạng !

Mười năm sau, chẳng trả lại được một chữ nhất !

Có phải là giựt nợ không ?

Ba cái chuyện quốc gia đại sự sau mấy lần nháp nhòm rồi thôi cũng đành. Còn lại tấm thân lưu vong rõ là bỏ xứ đi kiếm ăn đúng y kiểu người xưa đã cảm thán bằng bốn chữ tha-phương-cầu-thực. Không hơn không kém. Mớ thề nguyện trong dạ ngày trốn chui trốn nhủi xuống ghe, bỏ mặc đất nước với cha mẹ già và nền nếp dân tộc một sớm một chiều rồi y như kẻ trốn nợ. Còn hơn vậy nữa. Nói trốn nghe ra còn chút vớt vát biết đâu có ngày khấm khá, quày lại trả nợ xưa... Đàng này thành ra kẻ giựt nợ chuyên nghiệp.

Mà phải vậy thôi đâu, ngoài ba cái món nợ chính thức coi như dễ dàng khai báo, còn lại thứ nợ có có không không, có mà như không không mà như có... thì ôi thôi, huyền ảo còn hơn cả chuyện thần tiên chẳng biết tin vào đâu cho đúng.

Ngay từ cái thuở mà người ta gọi là ăn chưa no lo chưa tới, còn hí hửng ra vô mấy khung cửa lá sách nếp kín dưới mái nhà lợp ngói âm dương, rõ là rối rảnh, cơm nước thì có cha mẹ lo, chữ nghĩa thì thầy cô gánh, đầu óc lơ mơ thả lỏng như mớ mây trắng vẩn vơ trên vòm trời xanh ngắt, tới lui thông thả giữa mấy lọn nắng vàng hoe, hồn phơi phơi như đám lúa mạ tươi mơn mớn... vậy đó mà khi không rồi... kiếm chuyện. Con gái người ta nuôi, chặn giữ như gìn vàng giữ

ngọc, “ngoại hình” và “ nội thất” thiết là trăm phần tương phản với mình... chẳng có tí ti gì tương đồng, vậy mà trời xui đất khiến sao không biết bỗng dưng thấy có gì ngồ ngộ trong đầu, trong lòng, trong tay trong chân tới nỗi lờ (hay rùi hay may) mà gặp phải thì làm như có cái gì ngộ ngoạ trong đầu, trong tim, trong người... tới nỗi đâm ra luống cuống, tay chân như thừa thãi, tim thì đập như nhảy điệu Be-bop. Vậy đó, biết sao mà nói cho hết. Thì thôi, bắt chước mấy ông thi sĩ phán đại theo kiểu làm-sao-giải-thích-được-tình-yêu-có-nghĩa-gì-đâu-một-buổi-chiều v.v... và v.v... Coi vậy mà ba cái vụ lùm xùm yêu-đương-hòn-giận đó lại có ép-phê hết biết. Hồng hiểu tại sao mà khi không rồi đâm ra cứ hay mơ-theo-trăng-và-vợ-vẫn-cùng-mây. Thiết tình, học hành chẳng biết giỏi dở ra sao chớ còn ba cái vụ trốn nhà hẹn hò lén lút đó vậy mà ít ra cũng có lợi hết biết. So đo thì rõ là chẳng ăn nhằm gì nhau giữa cây cỏ hoa lá mặt trăng mặt trời với ba cái vụ ái tình lắt nhắt thời mới nứt mắt. Vậy mà mỗi lần được ai đó hẹn hò, góc phố, công viên, bờ sông, bến nước... bất kể xó kẹt nào, là làm như ánh trăng đêm đó dấy lên màu ngà ngọc, là lọn nắng vàng chiều hè đó cứ lấp la lấp lánh như có gắn thêm mấy cái hạt xoàn. Ôi bao nhiêu là ân nghĩa của thứ tình yêu thời miêng còn hôi sữa đã đắp đổi rồi nuôi dưỡng cho hồn trẻ những thiết tha sông nước, những ân cần cây cỏ, những luyến lưu đất đai, những nồng nã tình người... Suy tới cận cùng, có phải chính cõi trời đất đó đã un đúc ra từng cõi hồng nhan cho mình phiêu lãng. Vì vậy không yêu mến sao được. Từ đó, kể ra làm sao cho hết những lợi lộc của cái chuyện tập tành đôi lứa, những “ngún nguẩy” làm ngảm ra ý nghĩa chữ “duyên dáng”, những “hòn mát” làm thắm thêm ý nghĩa chữ “dỗ dành”, những “nũng nịu” làm cảm rõ chữ “nồng nàn”, những “nhớ nhung” làm suy ra chữ “thiết tha”... v.v... và v.v... Những “bài học” ngữ vựng miễn phí cùng với những vui buồn nông nổi rất chân thành kiểu Paul et Virginie như hệ quả tất nhiên của thứ tình mới lớn đã vun bồi cho phỉ nhiêu một tấm lòng, chờ những mùa gặt hái mai sau...

Hồng chừng chính những bài bản thu hoạch được trong những cuộc tình tập sự đó, những điệu nghệ học hỏi rất hồn nhiên đó đã góp phần nào cho những được-mùa của những đoạn đời nối tiếp. Những mái tóc thề buông bỏ sau lưng ! Những vạt áo dài lính quính khi cơn gió vô tình ! Những sớm đưa sương mai mỏng đánh. Những chiều về nắng đón vàng hoe... Cả một cõi quê hương tụ về bằng xương bằng thịt, lượn lờ trước mắt. Đê đêm về đâm ra thần thờ rồi sanh ra thơ thần. Dấu thơ có thành về đi nữa thì cũng đầy tình ý. Ít nữa cũng quen tay. Chẳng vậy mà vượt qua cái tuổi tình nhí nhỏ đó, vốn liếng cũng dày thêm mấy thành công lực.

Vậy đó mà rồi, vượt tay cái mắt tiêu... Những ai đó ?! Rồi quên phức luôn trong một xó tối nào của trí nhớ, vốn mỏng mảnh còn hơn tờ giấy pelure dành để viết thơ tình, một thuở ! Chẳng còn sót lại được một dấu mờ để gọi là kỷ niệm. Kể cả năm ba tấm hình đen trắng kiểu yêu-nhau-mới-tặng-ảnh-này, cỡ 4x6 có bốn cạnh răng cưa, đã trở vàng như lá mùa thu héo... được “tàng trữ” rồi quên khuấy giữa những trang sách quý để sau cùng rồi được chánh-phủ-lâm-thời-cách-mạng-miền-Nam-Việt-Nam hót ráo đem bán tháo bán đổ cho quí bà bạn hàng gói thịt heo hồi “cách mạng” mới thành công ! Tuyệt bản !

Dấu chỉ là chuyện... con nít, vốn chỉ thả theo dòng đời trôi xuôi mỗi lúc một lớn, theo cõi người mỗi lúc một đông, đâm ra dễ lạc bước rồi lạc lòng... Nghĩ lại rồi

vẫn là bạc như vôi ăn trầu. Nhất là... đôi khi chính mình là thủ phạm đã bày ra mấy cái trò thương thương nhớ nhớ để rử rê !

Vậy mà đã hết đâu ! Mãi cho tới lúc thân thể đã xác bất xang bang, đời đã ba chìm bảy nổi, trên xứ lạ quạnh hiu, ngay khi lòng đã lạnh sau từng ấy trò dẫu bề, vậy mà bỗng dưng rồi lại xảy ra những chuyện y như... tiểu thuyết. Trời đất xui chi mà bày trò oan trái. Người thân trần thế mà lòng y bỏ tất. Chẳng có gì ràng buộc mà khít khao hơn cả ruột rà. Không một thề nguyện mà thủy chung như đá vọng phu. Cửa riêng tư còn quý hơn vòng vàng đem cho không mà biết chắc chẳng bao giờ được đáp trả. Trong khi đó, bản thân vốn đã tù túng, có vọng động cho mây rồi cũng đành bó tay chịu trận khi đời đã trói quanh mấy vòng xích của bổn phận và trách nhiệm. Thứ dây lòi tới không có ổ khóa.

Nghĩ lại rồi làm sao mà không thấy ngậm ngùi.

Lại nói ngậm ngùi cho ra về... văn chương thi phú !

Chớ đúng ra phải nói là mắc cỡ. Mà thật ra có tra tự điển tìm cho hết chữ đồng nghĩa loại ... tủi hổ, hổ thẹn hay hổ người... gì đó cũng không đủ để xóa tội. Dầu chạy ra bờ Đông hải mức cạn nước biển có pha dầu của mấy chiếc tàu lạ để rửa cũng không sạch được cái bản mặt trơ trơ của kẻ giựt nợ... chuyên môn !

.....

... Kể từ cơn quốc nạn tháng tư năm đó, tới nay tròn tròn gần nửa thế kỷ. Nửa thế kỷ là nửa phận người nếu nói theo kiểu trợn trư đời người là trăm tuổi. Trời ơi, người gì dẫu thân không cao bảy thước (tàu) thì cũng tròn tròn thước bảy (ta) mà hơn nửa đời toàn là chuyện giựt nợ không vậy nè. Thiệt là hết nói !

Than hết nói mà sao lại cứ muốn nói. Muốn quơ quào cho đỡ thấy thui thủi một mình. Nghĩ tới nghĩ lui rồi nghĩ quanh nghĩ quẩn, sực thấy cái chuyện nợ nần đâu phải chỉ mình mình. Lâu rồi, có lần tán thán cái chuyện nàng Kiều mười lăm năm lưu lạc, ông Chu Mạnh Trinh đã cần bút như sau: “Cho hay danh sĩ với giai nhân cùng một kiếp hoa nghiêm nặng nợ” À thì ra ai cũng mang nợ, ngay cả danh sĩ với lại giai nhân toàn là hạng thượng thừa mà cũng không tránh khỏi cảnh nợ nần. Nợ gì thì không có kê ra. Nhưng mà nội cái chữ nợ thôi nghe ra cũng quen tai, đỡ tủi thân chút chút. Còn có trả hay không thì đã có ông Nguyễn Du lo.

Thừa cơ, lẩn tới chuyện những bậc tiền bối khác theo kiểu thấy sang bắt quàng làm họ. Từ ông Tú làng Vị Xuyên vốn nghèo có tiếng, có lần lượm được đâu đó đồng tiền của ai đánh rớt đã kêu lên Muốn đem trả nợ đời nhà lại (chắc là đang phải cầm cố nhà cửa gì đó !). Vậy mà có lúc phán một câu nghe ngon ơ Ô hay công nợ âu là thế-Mà vẫn phong lưu suốt cả đời. Rõ là tay chơi thứ thiệt !

Rồi tới ông Nguyễn Công Trứ, người đã đi ngang qua đời còn để lại bóng mình hực hỡ, từ lúc hàn vi tới khi oai quyền vinh hiển cũng đã có lúc nợ nần riu rít

Chưa chán ru mà quấy mãi đây

Nợ nần dan díu bấy lâu nay

Mang danh tài sắc cho nên nợ

Quen thói phong lưu hóa phải vay

Rồi ông phóng tới hai câu luận nghe mà đã tai

Quân tử lúc cùng thêm thẹn mặt

Anh hùng khi gấp cũng khoanh tay

À há ... đồng cảnh ?

Ày, nhưng nhìn lại mình...

Nhưng nhìn lại mình sao thấy sang đàng cho đã rồi càng lúc càng thấy quả là mặt dạn mày dày. Tính kiếm chỗ dựa hơi cho đỡ phần... mắc cỡ. Mà so bì rồi lại thấy càng quanh co lại càng... nguy hiểm. Nợ như quý bậc trưởng thượng kể trên nghĩ ra cũng đáng nợ. Thứ nợ của bậc phong lưu tài tử vốn thuộc loại ăn trước trả sau, sớm muộn gì cũng còn dịp để trả, lắm khi còn trả cả vốn lẫn lời.

Còn đàng này, mang nợ rồi bỏ quê lưu lạc xứ người mà đường về đã tắc nghẽn ngay từ một bước xuống ghe thì kể như không muốn giựt cũng đành phải giựt. Thực ra, làm người có hay ho gì mà giựt giọc. Chẳng qua rồi như một thứ bị kịch làm người. Thử nghĩ, từ bỏ xứ làm kẻ tha hương, ai không muốn có một lần trở lại. Nhưng thử hỏi lý do trở lại có giải tỏa được những khúc mắc của cái lý do bỏ đi. Hay chỉ là vô tình thỏa hiệp với những nguy trá đã gần như thành nếp của những người cầm quyền ở đó. Về rồi, có khi nào tự hỏi, sao hồi đó bỏ đi !

Nên từ đó, nợ cứ dần lên...

Xứ người, đất nước mệnh mông, quanh đi quẩn lại cái gì cũng lạ. Vừa đặt chân tới bến, hồn lưu lạc còn lao đao chưa kịp tỉnh, thì hết chủ nợ này tới chủ nợ khác đã nhào tới gọi mời. Chủ xe mời xe. Chủ nhà mời nhà. Cứ như vậy mà nợ cũ chưa lành sẹo, nợ mới đã thương tích đầy mình. Dù vậy, mớ nợ mới này rồi ra cũng dễ tính. Mà tính hồng nổi thì ra ở "áp", đón xe buýt dọc đường...

Còn món nợ trần ai từ một nơi mưa nắng hai mùa, đã chắt chiu trong lòng từ một ngày mới lớn, đã triu trữ trong hồn từ một ngày biết mình thôi đã lỡ. Thứ nợ mà ai nấy đều coi là vinh dự dù có phải trả suốt một đời cũng thấy đáng. Thứ nợ bao gồm mọi thứ nợ. Thứ nợ người ta hay gọi là NỢ NƯỚC TÌNH NHÀ.

Biết vậy mà rồi như một loài rong rêu bị bứt rễ, vật vờ theo con nước, đã một lần bị dạt bến xa bờ rồi xa hoài, xa mãi, xa miết tới... cũng đành !

Ờ, biết nói sao ngoài hai tiếng... cũng đành !

Cao Vị Khanh